

MALCOM FERDINAND

POLITOLOGOA ETA
INGURUMEN INGENIARIA

Malcolm Ferdinand politogo eta Ingurumen ingeniaria Martinika uhartean sortu zen eta Frantziako CNRS Ikerketa Zientifikoen Zentro Nazionalan ari da ikerlari. 2019an plazaratu du *Ekologia dekoloniala: ekologia pentsatu Karibeetatik* liburua, mundu frankofonoan oihartzun puska bat eduki duena. Ezaguna da ere bananondoei jaurtitzen zaien klordekona pestizidak herritarrei eragin dizkien kalteen sakaketan egin duen lanagatik. Sebastian Malok elkarrizketatu du 2020ko Giza Eskubideen FIFDH zine festibalaren eman-kizunetako batean.

MALCOM FERDINAND

“Mendebaldeko ekologismoa zabaldu da iragan koloniala ahaztearen truke”

SÉBASTIEN MALO

Malcom Ferdinand: Ikerketa honetan bultzatu nauen ideia nagusia zera izan da: nola pentsatu ekologia, krisi ekologikoa, abiatuta Karibeetako mundutik, Karibeetako testuinguru eta kosmogonietatik, zehazkiago eskualde honek daukan esklabismo historiatik abiatuta.

Zer esan nahi duzu zuk ‘ekologia dekoloniala’ esatean?

Nire ikasketetan, eta baita bizitzan ere, topo egin dut liburuan ‘eten bikoitza’ [double fracture] deitzen dudan horrekin, modernitatearen eten bikoitzarekin: alde batera kolonialismoaren ondareak, pentsamendu postkolonialak, dekolonialak... eta beste aldera ekologiarri eta ingurumenari lotutako pentsamenduak.

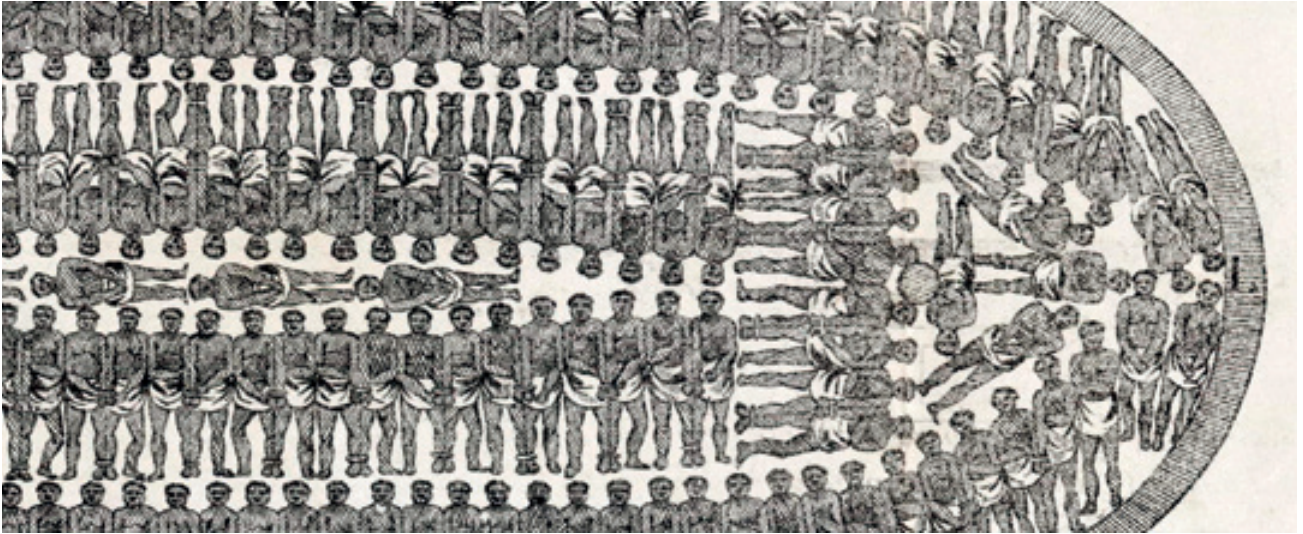
XX. mende erdi aldean izan dira modernitatearekin kritiko aritu diren mugimenduak: bate-tik mugimendu ekologista bere aldaera guztiekin, eta bestetik mugimendu independententistak, antkolonialistak, pentsamendu postkolonialak, dekolonialak. Biak modernitatearekiko kritikoak baina bakoitzak bere bidea egin dutenak, elkarrekin gurutzatu gabe, elkarren artean benetan eztabai-datu gabe.

Haustura bikoitz hori nabari daiteke, hasteko, ekologisten inguru soziologikoan: ezaguna da militantziaren osaketan gutxiengo

beltz eta arrazializatueta jende gutxi ageri dela Gobernu Kanpoko Erakunde ekologistetan, Atlantikoaren bi aldeetan, izan Frantzia edo AEBetan, edo bi Ameriketan. Mugimenduen osaketa soziologikoa aipatu dugu baina berdin aipa dezakegu krisi ekologikoa aztertze-ko ekologistek eraiki dituzten erreferentzia kontzeptualen munda ere. Erreferentzia horietan ere deigarria da zein urriak diren pertsonalitate arrazializatuak, diasporakoak, beltzak nagusiki.

Gertatzen dena da bere oinarrietan, pentsamenduan, osaketan, praxian... Mendebaldeko mugimendu ekologistak bazter utzi duela modernitatearen alde dekoloniala, eta bereziki esklabismoaren historia. Ausentzia hau modu mingarrian erakusten du mugimendu ekologistaren hasierako koadroak. Ekologiaren hiztegi askotan, pentsamendu ekologistaren erreferentzia edo genealogia egiterakoan bi izen aipatzen dira sarri: Henry David Thoreau AEBetan XIX. mendean eta Jean-Jacques Rousseau Suitzan, suitzarrok oso ondo ezagutzen duzue. Hor dauka Thorearen *Walden* liburua eta Rousseuren *Les Rêveries du promeneur solitaire*.

Aipamen horiek erakusten dituzten koadroetan dauzkazu bi gizon, familia onetan jaioak, zuriak eta naturarekiko harreman asozial bat daukatenak: bakarrik ari dira,

WIKIPEDIA

Esklaboak Afrikatik Europara eta Ameriketara zeramatzaten itsasontzietako baten sotoan pilatuta, Bristolen aurkitutako garaiko irudi batean.

beste inor barik. Dударik gabe ez -gizakiekin badauzkate harreman eko-sozialak baina funtsean dira gizon zuri eta libreak gizarte post -kolonial eta post-esklabistetan, batzuetan gizarte kolonial eta esklabistetan.

■ **Egiten duzun ohar historiko oso interesgarri hori, egia esan, ez zaio beste askori entzun. Baina horrez gain, zerk egiten du gaurko ekologismoa ekologismo kolonial?**

Hasteko, garrantzitsua da diskurtsoa deseraikitzea, nabarmentzea diskurtso ekologista soilik zabaldu ahal izan dela iragan koloniala isiltzearen baldintzapean. Honek esplikatu dezake zergatik dauzkagun gaur hainbat kontzeptu eta pentsamendu gai ez direnak Lurreko biztanleen gehiengoaren esperientziak kontuan hartu eta azaltzeko, batik bat kolonizatuak izan diren eta migrazio kolonialen emaitza diren populazioen esperientziak.

Horrek esan nahi du gure gramatikak, gure hiztegiak, bere definizioetan bertan bazterrean uzten dituztela nahitara edo nahi gabe planetako biztanleen zati handi bat. Antropozenoa bezalako kontzep-

tuak, edo kolapsoaren teoriek... kontzeptuok funtsean sustatzen dute Gloria Wekkerrek liburu eder batean 'zurien errugabetasuna' [*white innocence*] izendatu zuena. Honek guztiak ondorioztat dakar mugimendu ekologista urruntzea Lurraren parte oso batengandik.

■ **Zuk Negrozenoa aipatzen duzu Antropozenoaren alternatibatzat... Zer esan nahi du horrek?**

Antropozenoa kontzeptu berria geologikoek proposatu zuten eta oso kritikatu izan da, batik bat antropologoek aldetik, kontzeptu horrekin ezin direlako ulertu Lurreko ekosistemen suntsiketa eragin dutenen arteko desberdintasunak. Ondo dakigu gaurko klimaren beroketa eragin dutenak ez direla izan Nairobiko, Port-au-Princeko edo Martinikako txabolategietan bizi diren pertsonak, baina Anthropos-Gizakia bezalako abstrakzioa asmatuz homogeneizatzen eta mozorrotzen dira dauden hainbeste desberdintasun eta botere harreman desberdin, suntsiketa horien osagaiak diren hainbeste injustizia. Izaki abstraktu hori sortuta injustiziak isilpean geratzen dira.

Anna Tsing, Donna Haraway eta

beste hainbat antropologok, edo Andreas Malm bezalako pentsalariak, Christophe Bonneuil edo Jean-Baptiste Fresoz bezalako historialariak... bestelako kontzeptuak

“

**ANTROPOZENOA
KONTZPTUAK EDO
KOLAPSOAREN TEORIEK
SUSTATZEN DUTE ZURIEN
ERRUGABETASUNA.
NEGROZENOA
KONTZPTUAREKIN
NABARMENDU NAHI
DUT MODERNITATEAREN
SORRERAN ESKLABO
SALEROSKETAK EDUKI DUEN
GARRANTZIA”**

MALCOM FERDINAND

proposatu dituzte terminoan bertan azal daitezkeen botere harreman desberdinak, hala nola Kapitalozenoa [*Capitalocène*], Plantaziozenoa [*Plantationocène*] eta abar. Nire li-

buruan, egia, aipatzen dut Negrozenoa nabarmendu nahian modernitatearen sorreran Atlantikoan zeharreko esklabo salerosketak eduki duen garrantzia eta baita ere esklabo eramandako afrikarrek Lurrraren populatze kolonialean bete duten papera.

Asmoa ez da Antropozenoa baino kontzeptu unibertsalago bat sortzea, Antropozenoa beste hitz batez ordezkatzeari. Ni ez nago Lurreko esperientzia guztiak hitz bakar batean bil daitezkeela uste duen fikzio horretan, gaur bizi dugunaren hainbat dimentsio bilduko dituzten hitzen pluralitatearen alde nago. Negrozeno kontzeptuak azpimarratzen ditu esklabismoaren dimentsio politikoa eta soziala. Hots, nabarmentzen du gizakiaren morrontza baina baita ere horren dimentsio metaboliko eta energetikoa, gizaki zapalduok izan baitira bortizkerian oinarritutako ekonomia horiek, gizakiak bezala ekosistemak suntsitu dituzten sistema hori elikatu duten energia eta lehengaia.

■ Zure ikerlanak batik bat Frantzia zentratzen dira eta Frantziak itsasoaz haraindi egin duen kolonizazioaz. Uste duzu hor aurkeztu dituzun gaiek badutela izaera unibertsalago bat, beste adibideetara aplikagarriak direla?

Ingurumen Justiziaren aldeko mugimendu berria ari da zabaltzen, arrazismoa eta ingurumena lotzen dituen.

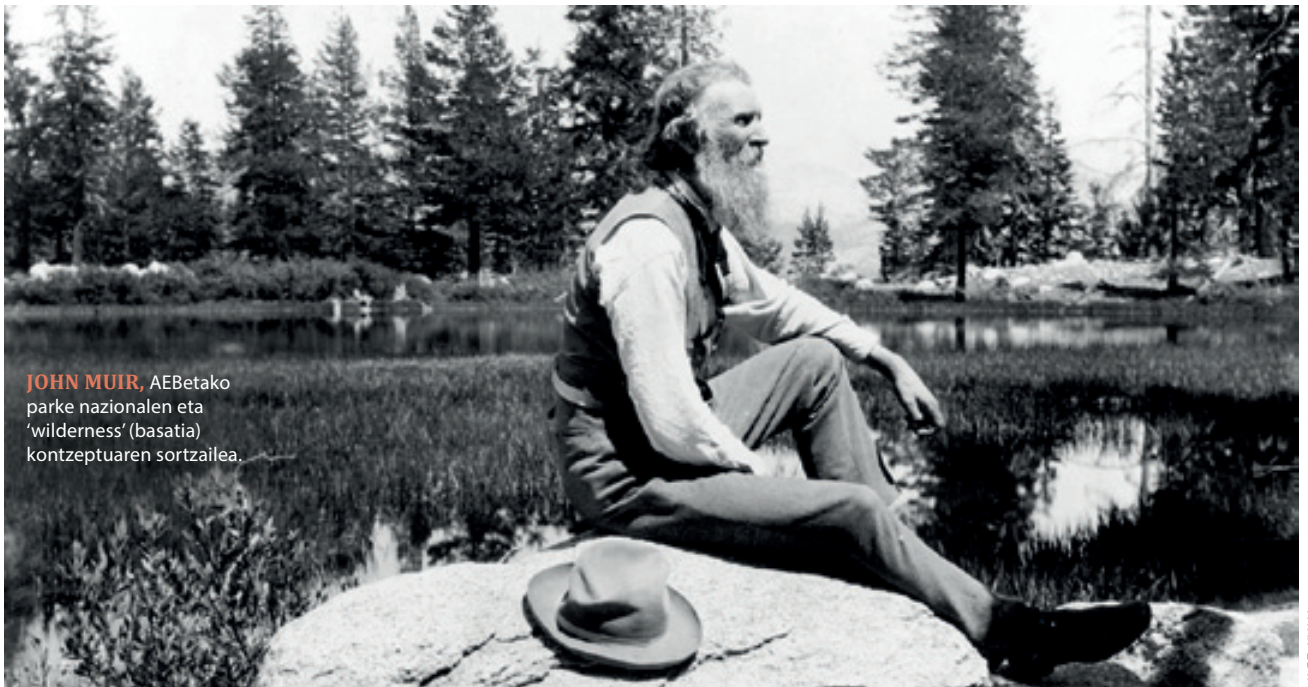
Nire sustraiak Karibearen daude eta Karibea ez da soilik frankofonoa. Horregatik nire liburuan kapitulu bat Puerto Ricori eman diot, beste bat Haitiri. Baina sustraiak ditut Mendebaldean ere eta eztabaidan ari naiz Mendebaldeko pentsamendu ekologisten tradizioarekin. Honek Mendebalde osoa hartzen du, bere inperio izaerari baitagokio, Hexagonoaren eta honek itsasoz beste aldean dauzkan lurraldeen markoa gainditzen du. Izan dadin Maurizio uharteetan edo Indotxina deitu zitzaion hartan, Herbehereen kolonia izandako Indonesian edo Amerikako Estatu Batuetan bertan.

Nuklearren adibidea har dezagun, esate baterako. Mugimendu ekologista hein handi batean sortu da bomba nuklearraren kritikaren gainean, oso nabarmen Greenpeace-aren kasuan. Mugimendu honek, teknikaren kritikazko testuinguru zabalago batean kokatzen den mugimenduak, isiltzen du teknika horiek posible egin dituen egoera koloniala izan dela. 1945ean Hiroshima eta Nagasaki gainean lehererrarazi ziren bomba atomikoak Kongoko uranioz eginak zeuden.

Hor ikus dezakezu teknikaren kritika anticoloniala egin duten jendeekin aliantzarik lotu barik egin dela bidea. Kolonizatuak teknika horien kontra ari ziren, adibidez AEBetan Navajo jendeak, Manhattan proiektua aurrera atera eta bonben leherketen probak egiteko beren lurretatik kanporatu zituztenak. Ghanako jendea, Kwame Nkrumah buru, frantsesek Algeriako basamortuan proba atomikoak egitearen kontra aritu ziren. Azken finean, beti egon dira herri kolonizatuak aurre egin diotenak bai beren gorputzak eta bai Lurra suntsitzeko ahaleginari.

Navajo jendea AEBetan protesta egiten beren lurretan uranio meategiek egindako suntsiketen kontra.

JOHN MUIR, AEBetako parke nazionalen eta 'wilderness' (basatia) kontzeptuaren sortzailea.

WIKIPEDIA

Alabaina, kontakizun bat asmatu da batzuei abantaila ematen diena orain arte gertatutakoaren erantzukizunak ahaztuz, ekologismoa asmatu balu bezala gizon zuri batek pasioan zebilela natura birjina batean... natura hori berez batere ez zenean birjina, gainera. Hori eginez ekologismoa despolitizatu da, eta horrela iritsi gara gaurko egoerara, non jarraitzen den diskurtsoetan ere errepikatzen lehengo bazterketen berdinak.

Honek, beraz, ekarri gaitu bi aktibista sail sortu eta jardutera paraleloan, batetik aktibista antikolonialistak eta bestetik ekologistak. Konta'iguzu bikoiztasun honen sorrera eta zergatik iruditzen zaizun kaltegarria. Eta zer egin litekeen biak elkarriketan has daitezen. Hausturak sustraiak dauzka modernitatearen oinarri kolonialetan. Adibide bat jartzeko, John Muir AEBetan parke nazionalen sortzailea izan zenak *wilderness* [basatia, gizakiak ukitu gabea, elkarriket-

tatzaileak frantsesez itzuli *nature vierge*, natura birjina] aipatzen duenean, hizkera arrazista darabil naturaz mintzatzeko, natura horretan bizi diren Ameriketako Lehen herriak kanpo uzten baititu bizi diren leku horietatik.

Antzekoa esan daiteke Frantziari dagokionez Pierre Poivre famatuaz Maurizio uharteez ari denean; leku hartan basoen suntsiketaren eta klima aldatzearen arteko lotura egiten lehena izan zen gizon hau kolonia esklabista bateko ardurduna zen, bera ere esklaboen jabea. Beraz, haustura ez dute eragin kolonizazioaren kontra borrokan ari direnek, alderantziz baino: ekologismoaren diskurtsoa eraiki dutenek aipatu barik arraza, arrazismoa eta kolonialismoa, horiek eragin dute haustura. Ondorioz, gaur egun badirudi diskurtso antiarrazista eta diskurtso ekologista bi mundu ezberdin direla.

Zer gertatu da, orduan? Herri kolonizatutzat beren duintasuna berreskuratzeko borrokan, beste teoriko batzuek bazter utzi dituzte-

**MENDEBALDEKO
EKOLOGISMOAK
BAZTER UTZI DU
MODERNITATEAREN
ALDE DEKOLONIALA, ETA
BEREZIKI ESKLABISMOA
(...) EKOLOGISMOA
ASMATU BALUTE BEZALA
GIZON ZURI BATZUEK
NATURA BIRJINA BATEAN
PASEATUZ"**

MALCOM FERDINAND

la gai ekologikoak, gaur munduan gertatzen denarekin zuzeneko zeriak dutenak. Ziurrenik, sentitu dutelako mugimendu ekologistetan ez zeukatela tokirik herri indigena eta kolonizatuen arazoek. Elkarrenganako mesfidantza bat dago, zoritxarrez.

■ Zergatik uste duzu dela zoritxarrekoa?

Kaltegarria da, kontraproduktiboa delako ekosistemak defenditu nahi izatea aldi berean ohartu gabe ez baldin bada aldatzen gizakien gaineko zanaketa ez dela konponduko ekosistemari egiten zaion zanaketa. Eta beste aldetik, pentsamendu antirakolonalistari dago-kionez, nabarmena da hondamendi ekologikoen lehen biktimak direla herri arrazializatuak, herri kolonizatuak, hegoaldekoak. Beraz, egiteke dago aliantza bat gaur jokoan dagoen arazo ekologikoaren ikuspegi askoz baterakoiagoa antolatu-ko duena.

Alabaina, aliantza hau ezingo da egin orain arte hausturaren azterketa kritikoa egin gabe, pentsamendu ekologistak kolonialismoaren historiaz egin duen ezkutatzearen azterketa kritikoa.

■ Aliantza hau gertatuko den itxaropenik baduzu? AEBetan, esaterako, bada mugimendu oso indartsua Environmental Justice [Ingurumen Justizia] izenekoa, ingurumenaren arazoez jende arrazializatuaren dauzkan ondorioak barnatzen ahalegintzen dena...

Ekologia dekoloniala ez dut nik liburu honetan asmatu, 2019an, herri askok hori egiten dute askoz lehenago. AEBetan bertan, aipatzen duzun mugimenduak baino askoz lehenago ildo hori jorratu dute lehen herrietako jendeek, esklabotzatik ihesi joandakoek eta beste. Egia da AEBetako Ingurumen Justiziaren [Environmental Justice] aldeko mugimendua oso interesgarria dela, arrazismoa eta ingurumena lotzen dituelako, kontzeptua bera erantzun bat da haiek salatzen duten 'ingurumen arrazismoa' ideari.

Baina arriskua dago ahalegin hau ere errekuuperatua izan dadin iragan kolonialari estalkia jartzeko berriro.

Hori gertatu da Frantzian, esaterako: hemen ingurumen justiziaren aldeko mugimendua erabat modu despolitizatuan ezarri da. Frantzian uste da gai hau bestela planteatzen dela AEBetan, han arrazakeria handia dagoelako, baina hemen desberdintasunak ez direla hango modu berean gertatzen... funtsean, jarraitzen da pentsatzen arrazakeriak eta kolonialismoaren aferak ez daukatela batere zerikusirik ekologismoarekin.

Alabaina, ez dugu bistatik galdu behar zera: azken 500 urteotan Lurra jasandako ekosistemen galera soilik posible izan dela lehen herrien zapalketaren gainean, hori mundu osoan, Ameriketako, Afrikan, Asian. Gaur aitortu nahi ditugu ingurumenari egindako suntsiketak

GREENPEACEko fundatzaileak
1968ko argazki batean,
nuklearen aurkako ekitaldi batean.

Amazoniako Yanomami
etniako ama-semeak.

WIKIPEDIA

aitortu barik herri indigenen gaineko zampaketak. Horregatik dauzkagu hain diskurtso exotikoak: “Begira nola bizi diren lehen herriak, naturarekin harmonian”, txalotzen da bizimodu hori, kosmobisio hori, aldi berean ontzat eman gabe herriok oraindik ere egiten dituzten justizia eskeak.

Joan den urtean, Frantziaren mende dagoen Polinesiatik Oskar Temaruk auzitara eraman du Frantziako estatua gizateriaren aurkako krimenak egin izanagatik proba atomikoak bertan burutzean. 1995a arte 196 leherketa atomiko egin zituen Frantziak Aljerian eta Polinesian eta oraindik ez da justiziarik egin. Bonba horietako batzuek Japonian AEBk leherrazitakoak baino hainbat aldiz bortitza goak izan dira, pentsa bertako jendeei ze nolako kalteak eragin dizkieten.

Zuk galdetura itzuliz, bai, egia da zenbait zubi eraiki dela baina askoz

zubi sendagoak izan behar dute, eta justizia ez dadila egin soilik herri guztien arteko bakan batzuentzako, denentzat baizik.

■ **Bukatze aldera, garaiotan ikusten ari gara teoria malthusianoen indarberritze bat mugimendu ekologisten artean, batik bat klimaren aldaketaren borrokan dabiltzanetan. Diote “haur gutxiago jaiotzen baldin badira, eman dezagun Nigerren, jaiotze tasa altuenak dauzkaten herrialdeetan, izango da nahikoa Lurreko jende guztientzako, horra klimaren aldaketaren soluzioa”. Iruditzen zaizu pentsaera hori indartzearen arriskua dagoela?**

Ez da hanka-sartze bat, diskurtso arrazista bat da argi eta garbi. Zeren eta beti herrialde arrazializatuak baitira beren ugaritzea mugatu beharra omen daukatenak. Eta diskurtso oso-oso misoginoa da, berriro ere

aipatzen duelako emakume arrazializatu eta kolonizatuen sabelak kontrolatzea. Abiatzen baldin bagara soilik Lurrean bizi behar duten gizakien kopuruak aipatzen dituen diskurtso batetik, kontuan eduki gabe zein bizimodu ezberdinak daramatzaten iparramerikar batek, suitzar batek edo frantses batek eta, kontrastean, Nigerreko batek... eta bizimodu horiek zein ondorio izango dituzten... ezberdintasunak berdindu nahian ari gara, Antropozeno kontzeptuarekin egin bezala. Krisi ekologikoaren erantzukizuna [malthusianismoarekin] ezartzen duzunetik emakume beltzen sabelen ustezko gehiegizko produkzioan, diskurtso arrazista eta misoginoa ari zara egiten.

“

**INGURUMENARI EGINDAKO
SUNTSIKETAK AITORTU
NAHI DIRA AITORTU
BARIK HERRI INDIGENEN
GAINEKO ZANPAKETAK.
HORREGATIK DAUZKAGU
HAIN DISKURTSO
EXOTIKOAK: ‘BEGIRA
NOLA BIZI DIREN LEHEN
HERRIAK, NATURAREKIN
HARMONIAN’”**

MALCOM FERDINAND

Honek ez du esan nahi herriek ez dutenik eduki behar gogorik beren demografia egokitzeko. Baina aipatzen duzun diskurtsoa aspal-ditik dator, eta beti ere Mendebaldearen erantzukizunak lausotu nahi ditu. Arazoa ez balitz bezala nola bizi garen AEBetan edo European, gure kontsumoa, gure kontsumoaren ondorioak nola esportatzen ditugun, guregandik urrun zabaltzen dugun bortizkeria... ●